

Tego typu pozycje, jak recenzowana są potrzebne z kilku powodów. Najpierw dlatego, że nieraz ważna, a niekoniecznie obszerna publikacja, dostępna bywa tylko w jakimś egzotycznym lub trudnym do osiągnięcia czasopiśmie lub pracy zbiorowej. Po drugie, wartościowe publikacje jednego autora, zwłaszcza gdy dotyczą jednego lub kilku obszarów jego badań, winny być łatwo dostępne, możliwie w jednej publikacji. Po trzecie wreszcie, biorąc do ręki tego typu książki jak recenzowana, mamy przegląd dokonań jednego autora w jakimś określonym przedziale czasu.

Dobrze więc się stało, że ks. prof. dr hab. Waldemar Chrostowski, jeden z najbardziej pracowitych biblistów polskich, owoce swoich badań naukowych z lat 2003–2009 jeszcze raz zebrał w jednej publikacji. W ten sposób ciekawe i wiele wnoszące pozycje książkowe stają się bardziej dostępne, biorąc zaś do ręki recenzowany zbiór oraz podobny, a wcześniejszy tego autora (*Izraelska diaspora Izraelitów i inne studia*, Warszawa 2003), można prześledzić kontynuację i zmiany w naukowych zainteresowaniach tego wykładowcy UKSW oraz UMK, przewodniczącego Stowarzyszenia Biblistów Polskich i uczestnika dialogu chrześcijańsko-żydowskiego. Przez obie publikacje ks. prof. W. Chrostowski idzie w ślady tych wielkich biblistów, którzy w podobny sposób gromadzili swój dorobek w jednej księdze, co stawało się jakby osobnym wydarzeniem, na trwałe wpisującym się w dzieje biblistyki. Wystarczy w tym miejscu przywołać studia J. Jeremiasa, zebrane w znanej książce pt. *Abba. Studien zur neutestamentlichen Theologie und Zeitgeschichte* (Göttingen 1966).

W recenzowanej publikacji ks. W. Chrostowski zdaje więc sprawę z dalszych swoich badań nad „niedocenianą diasporą asyryjską”, której poświęcił wcześniej wiele uwagi, a przede wszystkim w swojej rozprawie *Ogród Eden – zapoznane świadectwo asyryjskiej diaspory* (Warszawa 1996). Po trzech pierwszych tekstach nawiązujących do tych badań (w tym „programowym” dla całego zbioru: *Babilońskie deportacje mieszkańców Jerozolimy i Judy*), proponuje dwa tematy przynależące do hermeneutyki biblijnej, w tym: *Kościół a Biblia. Katolicka interpretacja Pisma Świętego a egzegeza historyczno-krytyczna* (s. 107–131). Trzeci blok tematyczny zawiera aż pięć opracowań szczegółowych dotyczących Starego Testamentu (autor jest wszak specjalistą od tej części Biblii). W jednym z nich autor podejmuje temat przemocy sankcjonowanej przez Boga w pismach Starego Testamentu (*Zjawiska przemocy i gwałtu w Starym Testamencie jako przejawy zapośredniczenia obrazu Boga*). Blok czwarty obejmuje dwa teksty podejmujące tematy nowotestamentalne, w tym niezwykle aktualny dziś, a dotyczący wychowania dzieci: „*Ojcowie nie pobudzajcie do gniewu swoich dzieci*” (Ef 6, 4; por. Kol 3, 21). *Postępowanie rodziców wobec dzieci w świetle nauczania św. Pawła* (s. 285–299). Piąta część – w dwóch tekstach – podejmuje rzadko poruszane zagadnienie miejsca zwierząt w optyce autorów natchnionych. Cenne, zwłaszcza dla przyszłych pokoleń, są trzy kolejne artykuły, ukazujące wybrane nurty biblistyki polskiej w perspektywie historycznej. Dobre podsumowanie w dziedzinie qumranologii (nie tylko polskiej) daje *Nowy Testament a Qumran – ponad pół*

wieku dociekań i dylematów (s. 390–410). Dwa kolejne opracowania przybliżają zaplecze geograficzne, historyczne, kulturowe, a przede wszystkim biblijne pielgrzymowania i nauczania Jana Pawła II po krajach biblijnych. Ks. W. Chrostowski ujawnia przy tym swoją dogłębną znajomość myśli Papieża, i to nie tylko tę teologiczną. Ostatni zaś dział stanowią „rozmaitości”, bodaj najciekawsze dla wielu czytelników, a to z powodu aktualności poruszanych problemów. Kto dobrnął do końca, ten – z wypiekami na twarzy – będzie czytał o sensacyjnym kreowaniu odkryć biblijnych, które podejmują pisma wielkonakładowe i kolorowe. Już sam tytuł *Archeologia biblijna jako kreowanie przyszłości* (s. 473–492) intryguje i zachęca do czytania. Autor tych wszystkich tekstów proponuje także czytelnikowi, by włączył się w dyskusję o dokonujących się zmianach w sytuacji teologii i biblistyki w Polsce,

z punktu widzenia seminarium duchownego, czy w kontekście uczelni publicznej, której wydział teologiczny jest tylko jednym z wielu. W ostatnim zaś opracowaniu specjalista od Starego Testamentu poszukuje śladów interpretacji żydowskiej w twórczości Żyda, katolika, pisarza, tłumacza, a przede wszystkim człowieka Biblii, R. Brandstaettera.

Autor tych wcześniej drukowanych gdzie indziej publikacji, teraz zaś w jednym, opasłym tomie (553 strony), znany jest z erudycyjnego przedstawiania różnych zagadnień, zarówno w wykładzie naukowym, jak i w gatunku tzw. wysokiej popularyzacji. Także i w lekturze tak zróżnicowanych tekstów czytelnik nie będzie zawiedziony. Wprost przeciwnie, zostanie ubogacony o wiele nowych myśli, inspiracji, elementów wiedzy, a wszystko to po to, by Słowo Boże mogło przemówić w sposób bardziej czytelny.

Ks. Roman Pindel

Elżbieta Osewska, *Edukacja religijna w szkole katolickiej w Anglii i Walii w świetle Living and Sharing Our Faith. A National Project of Catechesis and Religious Education*, Tarnów 2008, Wydawnictwo Biblos, ss. 453, ISBN 978-83-733267-0-5

„Gdy w pełnieniu swej szczególnej misji Szkoła Katolicka, w sposób systematyczny i krytyczny, przekazuje kulturę w świetle wiary, gdy wychowuje osobowość według wzoru chrześcijańskiego i dokonuje w ten sposób syntezy zarówno wiary i kultury, jak również wiary i życia, jest jednocześnie świadoma znaczenia, które przypada nauczaniu doktryny ewangelicznej, jak ją Kościół katolicki podaje. To nauczanie stanowi w istocie podstawowy składnik działania wychowawczego, które stara się doprowadzić ucznia do wyboru faktów przy znajomości przyczyny i układania według ich ży-

cia” (Kongregacja ds. Edukacji Katolickiej, Szkoła katolicka, Nr 49). Edukacja religijna jest niewątpliwie podstawowym elementem procesu dydaktycznego i wychowawczego w szkole katolickiej. Szkoły katolickie w Polsce w szczególny sposób dbają o nauczanie religii i wychowanie katolickie swoich uczniów poszukując nieustannie nowych interesujących rozwiązań. Stąd z dużym zainteresowaniem należy przyjąć omawianą książkę, będącą jednocześnie rozprawą habilitacyjną (kolokwium habilitacyjne – 22 VI 2009 r., Wydział Teologiczny UKSW), podejmującą zagadnienie edukacji